

مشق شکفتن

گزارشی از جشنواره نوآوری در آموزش و یادگیری (بخش هنر)

کاوه تیموری

اشاره

جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ گام دوم خود را برداشت. در جشنواره دوم حضور مؤثر دبیران هنر بسیار خیره کننده بود؛ زیرا علاوه بر شرکت خودجوش همکاران هنر شاهد برگزیده شدن گروه‌های مشارکت کننده بودیم. برگزیده شدن ۱۴ گروه در رتبه اول تا سوم آمار کمی و کیفی مناسبی بود که بیش از ۴۲ همکار هنر را به محل جشنواره فراخواند. نقش گروه‌های آموزش هنر و دبیرخانه فرهنگ و هنر در هدایت و رهبری و انگیزه بخشی به همکاران نیز در خور توجه است. در جشنواره مذکور، حاصل کار گروهی همکاران هنر در قالب فیلم‌های ۲۰ دقیقه‌ای تدریس ارائه شد و فرصت مناسبی برای نقد و تحلیل فرایند تدریس آنان فراهم آمد. در این گزارش نگاهی کوتاه به درون‌مایه و محتوای جشنواره خواهیم داشت.

نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری برای دبیران هنر این فرصت را فراهم کرد که از نمادهای آشنا در فرهنگ ایرانی در کلاس‌های خود استفاده کنند

رویکردهای مورد تأکید جشنواره دربردارنده موارد زیر بود:

- ترویج فرهنگ کار گروهی و مشارکتی
  - توجه به محیط زیست
  - تقویت هویت اسلامی-ایرانی
  - ترویج سبک زندگی ایرانی-اسلامی
  - ترویج ارزش کار و کارآفرینی
  - توجه به فرهنگ مصرف درست انرژی.
- به همین‌سان، برنامه‌ریزان حوزه معاونت آموزش متوسطه (متوسطه اول) محورهای هفت‌گانه زیر را برای تجلی توانمندی‌های دبیران هنر برگزیده بودند:
- محور ۱- نوآوری در روش‌های تدریس با تأکید بر رویکرد فعالیت
  - محور ۲- فرصت‌های یادگیری متنوع محیطی
  - محور ۳- تولید و به‌کارگیری وسایل آموزشی و دست‌ساز
  - محور ۴- روش‌های ارزشیابی فرایندمحور و عملکردی
  - محور ۵- فناوری اطلاعات و ارتباطات
  - محور ۶- روش‌های مشارکت اولیا
  - محور ۷- روش‌های ایجاد نشاط و انگیزه.
- تنوع تدریس همکاران درس هنر جذابیت فیلم‌های تدریس را دوچندان کرده بود. همچنین، محورهای پرجاذبه جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری برای دبیران هنر این فرصت را فراهم کرد که از نمادهای آشنا در فرهنگ ایرانی در کلاس‌های خود استفاده کنند. گره زدن موضوع «هفت‌سین» با هنرهای تجسمی یکی از این موارد بود. در فرایند کار، معلم خوش‌ذوق یاسوجی از وسایل و مواد مستعمل، ساده و ضایعات دورریز برای ساخت‌وساز عناصر هفت‌سین توسط بچه‌ها و والدینشان بهره گرفته بود. حضور والدین و مشارکت آن‌ها با فرزندانشان احساس خوشی را رقم می‌زد که به‌طور حتم به خاطره‌آفرینی‌های تربیتی اولیا و بچه‌ها و معلم تبدیل خواهد شد. معلمی در جریان تدریس می‌گفت: «با این وسایل کسی می‌تواند چه کار کند؟» این نکته، نقطه عزیمت خلاقیت هنری

والدین و فرزندانشان بود که در زمان کوتاهی منجر به شکل‌گیری هفت‌سین رنگینی شد که مخاطب با تمام اجزای آن احساس آشنایی می‌کرد. حضور اولیا نکته بسیار اثرگذار در جا افتادن درس بسیار مهم هنر است. وقتی اولیا با لباس‌های بومی و محلی خود به کلاس می‌آیند، گویی در حرکتی خودجوش و طبیعی بر اعتمادبه‌نفسشان افزوده می‌شود. به همین دلیل بود که این معلم هنر (سرکار خانم پشتکار) یادآوری می‌کرد که حداقل چند نوبت اولیا را با فرزندانشان در کلاس هنر حاضر کنیم و از مشارکت دل‌نشین و اثرگذار آن‌ها بهره بگیریم؛ زیرا در قوام شخصیت خود و فرزندانشان اثرگذار خواهد بود.

درگیر کردن مستقیم بچه‌ها با رنگ در درس گرافیک محیطی و تلفیق و در هم آمیختن رنگ‌ها و در نهایت به دست دادن تصویری زیبا از طبیعت محیط زندگی توسط بچه‌ها بسیار مهیج و شورانگیز است. خاطره مشارکت جمعی دانش‌آموزان و دبیر هنر در خلق و به نتیجه رساندن اثر هنری در دیوار مدرسه موجب تلطیف حس زیبایی‌شناسی آن‌ها می‌شود و به این ترتیب وجه کاربردی هنر مورد تأکید قرار می‌گیرد. آموختن نحوه رنگ‌آمیزی، آن هم در پشت دست دبیر هنر، حسی تازه و زنده و ماندگار را شکل می‌دهد. این همان معنی واقعی آموزش هنر است به تعبیر استاد شهریار «مشق شکفتن» را تداعی می‌کنند. بچه‌ها در کلاس هنر نیاز دارند که انرژی روانی خودشان را تخلیه کنند و این کار آن‌ها را به این باور می‌رساند که می‌توانند در تولید و جوشش هنری تجربه‌های خوشایندی داشته باشند. فیلم‌های تدریس معلمان هنر به‌رغم برخی از کاستی‌های اجتناب‌ناپذیر، وجوه بسیار مطلوبی را دارا بودند:

- ورود گام‌به‌گام برای شروع درس و استفاده از تجربه روزمره دانش‌آموزان
- استفاده از تمام حواس دانش‌آموزان در یادگیری
- چیدمان مطلوب کلاس برای تأثیرگذاری تدریس و ایجاد فضا برای کارهای عملی

برخی نکات مهم:

- لازم است دبیران گران‌قدر هنر شیوه کیفی تدریس خود را از دایره جشنواره مذکور و جشنواره‌های مشابه به کلاس تعمیم دهند و در نظر داشته باشند که تمام این مقدمات برای آن است که در کلاس نتیجه مطلوب تدریس حاصل شود. به عبارتی، نهادینه شدن تدریس کیفی در کلاس غایت و هدف نهایی جشنواره‌هایی از این‌گونه است.

- در این جشنواره، سطح کیفی تدریس دبیران هنر ارتقا یافته بود. بر این اساس، لازم است سی‌دی تصویری آن با تدوین و تنظیم مناسب در اختیار سایر همکاران قرار گیرد و آنان نیز در این تجربه مهم شریک شوند.

- برای پا گرفتن نهضت همگانی تدریس برتر (حداقل در حوزه هنر) پیشنهاد می‌شود جشنواره‌های منطقه‌ای و استانی طراحی گردند. جذب دبیران هنر جوان در این مورد ضروری است. در واقع گروه‌های مشارکتی هنر باید ترکیبی از جوانان و با تجربه‌ها را در کنار هم داشته باشند و جشنواره فقط در چنبره اختصاصی دو یا چند دبیر باتجربه قرار نگیرد. به عبارتی، هر سال چهره‌های تازه با ایده‌های تازه در جشنواره حضور یابند.

- جشنواره این نکته را نمایان ساخت که دبیران موفق و متخصص هنر از توانمندی مورد انتظار در اقلان و بهره‌گیری دانش‌آموزان برخوردارند. در واقع، جمع بین تخصص هنری و لطافت منش و روش معلم هنر، معلم محبوب هنر را شکل می‌دهد که همواره مورد اقبال و استقبال دانش‌آموزان است. به همین‌سان توانمند شدن دبیر هنر در مراحل آموزش و آموزش ضمن خدمت امری بایسته و ضروری است.

- برای همکاران گرامی هنر آرزوی توفیق روزافزون داریم و امیدواریم این شکوفایی در جشنواره‌های آتی و موارد مشابه همچنان تداوم یابد. رشد هنر از همت مستدام همکاران آموزش متوسطه اول برای برگزاری چنین جشنواره ارزشمندی تشکر می‌کند.

- ایجاد نشاط‌آوری لازم در دانش‌آموزان
- ارائه‌ی نمایی از زیبایی آفرینش با اثرانگشت
- ایجاد شرایط برای لذت بردن از موسیقی و ایجاد انگیزه مناسب در درس ریتم.

این‌ها نمونه‌هایی از وجوه مثبت و اثرگذار همکاران هنر بود. در تلفیق هنر و فناوری، تدریس‌های به نمایش گذاشته شده حاکی از آن است که فرازوفرودهای این راه کم نیست. در فرایند تدریس و پیوند دادن هنر با مظاهر فناوری جدید در بین همکاران هنر کمبود و کاستی‌های وجود دارد. در حقیقت، هنگام در هم‌آمیزی کار عملی هنر با تکنیک‌های رایانه‌ای باید توجه داشت که هسته هنری در دانش‌آموز و معلم دچار ضعف نشود. تدریس مباحث هنری با رایانه مستلزم آن است که فرایند درسی از مقدمه، بدنه بحث و نتیجه و کارآمدی لازم برخوردار شود. در مجموع، اجرای دستی که حس هنری را به‌خوبی منتقل می‌کند، شرط لازم برای ورود به چنین فضایی است؛ زیرا خالی شدن درس هنر از حس و حال لازم با اهداف این درس که همانا تلطیف ذوق زیبایی‌شناختی است، در تضاد قرار می‌گیرد. در این فیلم‌ها که هدف آن‌ها نوآوری در تدریس و فرایند یاددهی یادگیری بود، بیشتر از هر چیز سوز و عشق معلمی رامی‌توانستیم نظاره کنیم. به‌خوبی می‌شد حس کرد که لحظات شورانگیز تدریس معلمان هنر، بیانگر فراموشی خود و غرق شدن در دریای بی‌منتهای معلمی است و این همان نکته مهمی است که در کلاس‌های درس، دیرگاهی است کم‌رنگ شده و جای خالی آن مشهود است. باید افزود که در ارتقای شیوه‌های تدریس، آشتی بین این شیوه‌ها و تکنیک‌های رایانه‌ای بال پرواز مضاعفی به معلم برای انتقال معانی بخشیده است. دبیران هنر از فناوری‌های روز در تدریس مباحث تصویرسازی، چرخه رنگ، گره و سایر مضامین بهره گرفته‌اند. ضمن آنکه هم‌زمان با درگیری مستقیم با کار عملی، به آن عمق و توسعه لازم را بخشیده‌اند و این نکته از افق‌های روشن نظام آموزش هنری است.